

Nr 77.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges deltagande i europeiskt samarbete på kärnforskningens område.

(2:a avd.)

Kungl. Maj:t har i propositionen nr 127, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 6 mars 1953, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, i den mån Kungl. Maj:t finner ett kommande av Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire (CERN) framlagt, slutgiltigt förslag till konvention rörande europeiskt samarbete på kärnforskningens område förmånligt för Sverige, besluta om svenskt deltagande i nämnda samarbete, dels ock till Europeiskt samarbete inom kärnforskningen för budgetåret 1953/54 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 800 000 kronor.

Samarbetsfrågans tidigare behandling. Under senare år har vid vetenskapliga konferenser och liknande sammankomster mellan europeiska kärnforskare tanken på ett gemensamt europeiskt institut för kärnforskning diskuterats. Successivt ha dessa planer fått allt fastare former och gjorts till föremål för ingående överläggningar vid ett flertal särskilt för detta ändamål anordnade konferenser och sammanträden.

Vid en av Unesco anordnad konferens i Paris i december 1951, var Sverige deltog, rådde enighet om att arbetet på planläggningen av ett europeiskt kärnforskningsinstitut borde fortsätta och att de i konferensen deltagande staterna skulle söka utverka visst finansiellt bistånd från respektive regeringar för vad som kallats etapp 2 av projektet och som avsåg en i möjligaste mån detaljerad vetenskapligt-teknisk och ekonomisk undersökning av detsamma. Kostnaden för denna undersökning beräknades till cirka 200 000 dollar. Därav ansågs att på Sveriges del skulle komma cirka 11 000 dollar. På förslag av atomkommittén anvisade Kungl. Maj:t den 8 februari 1952 ur anslaget till atomenergiforskning 57 000 kronor som svenskt bidrag till kostnaderna för den nyss nämnda etapp 2.

Upprättandet av CERN. Nästa fas i utvecklingen var ett sammanträde i Genève i februari 1952, även detta anordnat av Unesco. Detta sammanträde bevistades av delegationer från 12 västeuropeiska stater, och dessutom var observatörer från ytterligare några stater närva-

rande. Där uppnåddes överenskommelse om att ett gemensamt organ för det europeiska samarbetet på kärnforskningens område skulle skapas, senare benämnt Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire (CERN). Överenskommelsen i fråga skulle träda i kraft så snart 5 stater hade biträtt överenskommelsen och dessutom de utlovade finansiella bidragen tillsammans uppgick till minst 100 000 dollar. Överenskommelsen underställdes sedan de olika regeringarna, och den trädde i kraft den 2 maj 1952.

CERN är en temporär organisation och endast avsedd att fungera för planläggning av det blivande samarbetet inom den europeiska kärnforskningen. Om ett sådant kommer till stånd så måste sålunda en ny överenskommelse träffas och ett särskilt mera definitivt organ för den fortsatta verksamheten skapas. Den nuvarande överenskommelsen gäller sålunda uttryckligen endast för en period av 18 månader. Medlemmar i rådet är för närvarande Danmark, Frankrike, Holland, Tyskland, Schweiz, Sverige och Jugoslavien, d. v. s. 7 stater. Dessa har sålunda uppfyllt alla sina formella förpliktelser. Därtill kommer emellertid ytterligare 3 stater som räknas som ledamöter av rådet och även kommer att uppfylla de formella förpliktelserna, nämligen Belgien, Italien och Norge. England representeras tills vidare genom observatörer. Klarhet har emellertid praktiskt taget uppnåtts om att England kommer att ansluta sig till rådet som medlem. En särskild ställning intar vidare Unesco, som har rättighet att skicka en representant till sammanträden i rådet, men denne representant har ingen rösträtt.

CERN har hittills hållit fyra sammanträden, nämligen den 5—8 maj 1952 i Paris, den 20—21 juni 1952 i Köpenhamn, den 4—7 oktober 1952 i Amsterdam och den 12—14 januari 1953 i Bryssel. Vid sammanträdet i Amsterdam beslöts, att det planerade kärnforskningsinstitutet skulle förläggas till Genève.

Kostnaderna för det fortsatta samarbetet. Den första etappen av realiserandet av planerna för ett europeiskt kärnforskningsinstitut och andra former för samarbete på kärnforskningsområdet är helt passerad, och som slutdatum för denna kan sättas den 2 maj 1952, då överenskommelsen om CERN trädde i kraft. Därmed påbörjades den andra etappen, som beräknas vara avslutad i oktober 1953. Den andra etappen innefattar den tekniska och ekonomiska planeringen av det blivande samarbetet och sammanfaller sålunda med CERN:s verksamhetstid. Under den tredje etappen är avsikten att det planerade europeiska kärnforskningsinstitutet skall byggas och vidare att de andra formerna för europeiskt samarbete skall träda i funktion. Den tredje etappen beräknas omfatta sju år. I och med att dessa sju år gått till ända förutsättes, att de tekniska förutsättningarna för ett effektivt europeiskt samarbete skall vara för handen, så att detta skall kunna bedrivas i full skala.

De totala kostnaderna under tredje etappen beräknas enligt nu föreliggande material till 27,3 miljoner dollar (cirka 142 miljoner kronor). Fördelningen på olika ändamål framgår av följande tabell:

	Miljoner dollar
<i>Uppförandet av det europeiska laboratoriet</i>	
Protonsinkrotron (fullbordad inom sju år)	14,0
Synkrocyclotron (fullbordad inom fyra år)	4,0
Byggnader och utrustning	4,0

Andra verksamhetsgrenar

Teoretisk ledning och andra former av europeiskt samarbete }	2,0
Stödet åt andra former av samarbete	
Förvaltning av företaget inklusive drifts- och underhållskostnader	3,0
Reservfond vid slutet av perioden	0,3
	27,3

De årliga kostnaderna *under* sjuårsperioden skulle sålunda uppgå till 3,9 miljoner dollar (cirka 20 miljoner kronor). De årliga kostnaderna *efter* sjuårsperiodens slut beräknas uppgå till mellan 1 och 1,5 miljon dollar.

Vid sammanträdet i Bryssel beslöts, att som grundval för de olika staternas bidrag skulle i princip gälla respektive länders nationalinkomster.

Den svenska delegationen kunde dock icke biträda beslutet för vårt lands del, då det skulle ge en kvot av 5,48 procent, motsvarande 1 100 000 kronor per år under de sju uppbyggnadsåren. Detta ställningstagande har två orsaker. Den ena är mera av teknisk art och kommer helt säkert att utan vidare rättas till. Vid generalsekretariatets beräkning har en felaktig siffra använts för den svenska nationalinkomsten. Den rätta bidragskvoten för Sveriges del, om enbart nationalinkomsten lägges till grund, torde bli 4,92 procent, vilket motsvarar ett årligt bidrag av något under 1 miljon kronor per år. Därtill kommer emellertid, att den svenska delegationen önskar få det svenska bidraget ytterligare sänkt med hänsyn tagen till för vårt land gällande speciella förhållanden. *Atomkommittén* — som till Kungl. Maj:t lämnat en redogörelse för vad som hittills förevarit i frågan samt framlagt vissa förslag beträffande Sveriges deltagande i det planerade samarbetet — anser, att man bör räkna med att kostnaderna för Sveriges del under sjuårsperioden kommer att belöpa sig till mellan 800 000 och 1 000 000 kronor per år, samt uppger, att man vid pågående förhandlingar eftersträvar det förra beloppet.

Förslag till konvention för upprättande av en europeisk organisation för kärnforskning. På basis av ingående diskussioner vid Amsterdammötet har ett förslag till konvention för upprättandet av en europeisk organisation för kärnforskning utarbetats av CERN. Detta förslag till konvention har behandlats vid sammanträdet i Bryssel och torde komma att antagas i sina huvuddrag. Förslaget är i stort sett baserat på samma principer som dem, som gäller för konventionen rörande CERN och som accepterats av de däri deltagande staterna.

I artikel 5 punkterna 2 och 4 av konventionsförslaget fastställs, att varje medlemsstat skall utnämna två representanter i rådet och att vid omröstning i rådet varje medlemsstat skall ha en röst.

I artikel 7 punkt 1 sägs, att kostnaderna för organisationen skall fördelas på de deltagande staterna i överensstämmelse med en skala, som fastställts av rådet och som kan förändras genom beslut av rådet. De bidrag som kommer att beslutas för det första året skall intagas i ett särskilt tillägg till konventionen. Denna första fördelning av kostnaderna blir naturligtvis i stort sett vägledande för fördelningen under de följande åren.

I punkt 2 av artikel 7 återfinns bestämmelser för hur kostnaderna skall beräknas för stater, som inträder i samarbetet på ett senare stadium.

Artikel 10 innehåller bestämmelser för hur eventuellt behövliga förändringar i konventionens lydelse skall kunna genomföras. Artikeln ifråga innehåller även stadganden syftande till att ge de deltagande länderna tillräcklig garanti för att inte utan starka skäl beslut fattas, som medför ökade ekonomiska åtaganden, samtidigt som man givetvis måste hålla möjligheten öppen för viss revision som kan bli nödvändig i belysning av nya tekniska eller andra erfarenheter.

Artikel 12 innehåller bestämmelser om hur en medlemsstat skall kunna utgå ur organisationen efter uppbyggnadsperiodens slut, om staten ifråga så skulle finna lämpligt.

Artikel 15 punkt 2 stadgar att konventionen skall träda i kraft, när 5 stater definitivt anmält sitt deltagande och dessutom det ytterligare villkoret uppfyllts, att den årliga bidragssumman från de deltagande staterna uppgår till minst 3 miljoner dollar.

A t o m k o m m i t t é n s f ö r s l a g. Atomkommittén anser det synnerligen önskvärt, att 1953 års riksdag fattar principbeslut om Sveriges anslutning till det planerade europeiska samarbetet på kärnforskningens område. Då vissa punkter ännu ej äro helt klarlagda, anser emellertid atomkommittén ett sådant beslut böra ha formen av att Kungl. Maj:t bemyndigas besluta om svenskt deltagande i den mån Kungl. Maj:t finner, att den slutgiltigt utformade konventionen får en utformning, som är tillfredsställande från Sveriges synpunkt.

Slutligen hemställer atomkommittén om anvisande för nästa budgetår av ett förslagsanslag av 800 000 kronor, att efter förslag av kommittén användas för Sveriges deltagande i det planerade samarbetet på kärnforskningens område.

D e p a r t e m e n t s c h e f e n har anfört följande.

I likhet med atomkommittén finner jag det önskvärt, att Sverige deltar i det planerade europeiska samarbetet inom kärnforskningen.

Såsom av det föregående framgår står detta samarbete nu inför sin tredje etapp, en sjuårsperiod, vilken enligt planen skall ägnas åt upprättandet av ett europeiskt kärnforskningsinstitut i Genève och organiserandet av andra former av samarbete på kärnforskningens område. Från CERN:s sida har uttryckts en förhoppning, att de europeiska regeringarna skall fatta beslut angående denna plan i så god tid, att det blir möjligt att omedelbart fullfölja den, då CERN:s verksamhet upphör i oktober 1953. Vid ett uppskov med regeringarnas ställningstagande skulle synnerligen allvarliga olägenheter för det planerade samarbetets rationella genomförande kunna uppstå.

Det material, som står till buds för samarbetsfrågans bedömning, är visserligen ej fullständigt men torde vara tillräckligt för ett ställningstagande i stort. Jag anser därför, att frågan om det fortsatta samarbetet bör underställas årets riksdag.

Såsom atomkommittén föreslagit torde Kungl. Maj:t böra begära riksdagens bemyndigande att, i den mån Kungl. Maj:t finner det slutliga förslaget till konvention rörande europeiskt samarbete inom kärnforskningen förmånligt för vårt land, besluta om svenskt deltagande i nämnda arbete.

Atomkommittén har beräknat, att kostnaderna för Sveriges deltagande i samarbetet kommer att belöpa sig till mellan 800 000 och 1 000 000 kronor per år under den kommande sjuårsperioden. Dessa beräkningar ger mig icke anledning till erinran. Kostnaderna torde böra bestridas från ett särskilt förslagsanslag under åttonde huvudtiteln med rubriken »Europeiskt samarbete inom kärnforskningen». Anslaget torde för nästa budgetår böra uppföras med 800 000 kronor.

U t s k o t t e t tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag och hemställer alltså,

att riksdagen må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i den mån Kungl. Maj:t finner ett kommande av Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire (CERN) framlagt, slutgiltigt förslag till konvention rörande europeiskt samarbete på kärnforskningens område förmånligt för Sverige, besluta om svenskt deltagande i nämnda samarbete;

b) till *Europeiskt samarbete inom kärnforskningen* för budgetåret 1953/54 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 800 000 kronor.

Stockholm den 21 april 1953.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Närvarande: se under utlåtandet nr 79.